

Maria Prosnak-Tyszkowa

Rękopiśmienna spuścizna Marii Dąbrowskiej w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

Biuletyn Polonistyczny 19/3 (61), 95-98

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RĘKOPIŚMIENNA SPUŚCIZNA MARII DĄBROWSKIEJ W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W WARSZAWIE

Bogata spuścizna Marii Dąbrowskiej zgromadzona jest w tej chwili w dwóch bibliotekach warszawskich: Uniwersyteckiej i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Do BUW spuścizna ta wpłynęła w dwóch etapach: jako dar pisarki - w r. 1955, i po jej śmierci, w drodze zakupu od spadkobierców - w r. 1968. Prócz rękopisów ściśle literackich BUW wzbogaciła się również o inne materiały: bogatą wieloletnią korespondencję autorki "Nocy i dni", materiały biograficzne, dokumentacyjne materiały do działalności oświatowej i społecznej (te ostatnie w liczbie dosyć skromnej).

Zadaniem niniejszego komunikatu jest dokładniejsze poinformowanie czytelników o zakresie i charakterze tego cennego zespołu. Postaram się więc scharakteryzować tę część spuścizny, która wpłynęła do BUW w r. 1955, a której punkt ciężkości stanowią autografy i maszynopisy utworów literackich. W posiadaniu BUW znajdują się więc autografy "Nocy i dni" (nr akc. 336) - wraz z różnorodnymi wersjami i szkicami, odbiegającymi niejednokrotnie od tekstu drukowanego, "Domowych progów" (nr akc. 335) i "Kłopotów pani Barbary" (nr akc. 337). Pierwotna wersja pierwszego tomu "Nocy i dni", noszącego obecnie tytuł "Bogumił i Barbara", była, jak wiadomo, opublikowana po raz pierwszy właśnie pod tytułem "Domowe progi" (w czasopiśmie "Kobieta Współczesna" 1928/29); kolejną wersją "Domowych progów" były natomiast "Kłopoty pani Barbary" - wyzyskane następnie w I i II tomie "Nocy i dni".

Egzemplarze korektorskie "Nocy i dni" (nr akc. 339) oraz korespondencja z tłumaczami powieści na języki obce, szczególnie z Henrykiem Koitzem (nr akc. 340), tłumaczem na język niemiecki, dopełniają obrazu dokumentacji tego najbardziej znanego dzieła Dąbrowskiej.

Dramatopisarski nurt twórczości autorki "Nocy i dni" znajduje odbicie w następujących przekazanych Bibliotece pozycjach, z których dwie - to utwory własne: "Geniusz sierocy" (nr akc. 345 - składa się nań: autograf, kopia maszynowa, egzemplarze korektorskie, notatki autorki i listy w związku z utworem tym nadesłane) oraz "Stanisław i Bogumił"

(nr akc. 346); trzecia natomiast (nr akc. 347) obejmuje artykuły Dąbrowskiej z r. 1951 o nowej wersji i adaptacji scenicznej "Grzechu" Żeromskiego.

Następną pozycją godną zarejestrowania jest publicystyczny utwór Marii Dąbrowskiej "Rozdroże"; pod nrem akc. 341 znajduje się autograf, maszynopis z poprawkami autorki i drugą, nieco zmienioną wersją oraz wycinki prasowe i broszury dotyczące polemiki, jaką utwór ten wywołał przed 40 laty.

Pisarka nie zapomniała również o fragmencie swej twórczości adresowanej do czytelników młodszego pokolenia - przekazując naszej Bibliotece rękopisy opowiadań drukowanych w latach 1925-1938 w podręcznikach szkolnych i czasopiśmie dzieciennych (nr akc. 342).

Ostatni większy utwór Dąbrowskiej-"Przygody człowieka myślącego" (nr akc. 1965) - należy do partii rękopisów zakupionych już po śmierci autorki. Jest to maszynopis tekstu wydanego drukiem jako tom 1 i 2 oraz notatki warsztatowe autorki, uzupełnienia, pewne - nieliczne zresztą - warianty tekstu.

Świadectwem osiągnięć Dąbrowskiej na polu pracy przekładowej jest opublikowanie w 1952 r. przez PIW "Dzienników" Samuela Pepysa. Warsztat pracy tłumaczki, w postaci dwóch dużego formatu tek, opatrzony jest nrem akc. 348. Na zawartość tek składa się maszynopis tłumaczenia, tekst przedmowy w trzech, różniących się nieco wariantach oraz uzupełnienia tłumaczki przeznaczone do drugiego wydania.

Na osobną wzmiankę zasługują artykuły publicystyczne i referaty o spółdzielczości, pisane w latach 1936-1938, liczące około 220 kart (nr akc. 343) oraz referaty, sprawozdania i notatki innych osób dotyczące zagadnień wiejskich, gromadzone przez autorkę "Ludzi stamtąd" (nr akc. 344).

Zawartość teczek z materiałami dokumentacyjnymi dotyczącymi oświatowej i społecznej działalności pisarki przedstawia się, jak już wspomniano, dosyć skromnie. Są to głównie sprawozdania i zawiadomienia o odczytach, spotkaniach autorskich, współpracy z instytucjami i komitetami społecznymi (nr akc. 1975, 1976).

Wycinki z prasy polskiej i obcej z lat 1927-1947 (nr akc. 350), za-

wierające artykuły i recenzje pisane przez Marię Dąbrowską oraz jej poświęcone (m.in. liczne recenzje "Nocy i dni"), uzupełniają tę, z konieczności skrótową, charakterystykę jej cennego daru.

Osobna, nie omówiona tu grupa jednostek, w liczbie około trzydziestu, obejmuje materiały związane z osobą męża pisarki, Mariana Dąbrowskiego - jego działalnością legionową, pracą na polu politycznym, społecznym, publicystycznym, jak również notatki, tłumaczenia, wycinki prasowe ze zbiorów Stanisława Stempowskiego - swym profilem wybiegające poza granice zainteresowań czytelników "Biuletynu Polonistycznego".

W dalszym ciągu niniejszego omówienia wspomnieć należy o pozostałej części spuścizny Dąbrowskiej, nabytej od jej spadkobierców. Prócz wymienionych już wyżej "Przygód człowieka myślącego" składa się nań kilka tek bogatej korespondencji, w ogólnej liczbie ok. 4000 listów (w tym ok. 600 listów pochodzi z daru pisarki). Jest to korespondencja z wydawcami, redaktorami różnych pism oraz z instytucjami państwowymi i społecznymi (nr akc. 1957), listy od młodzieży szkolnej (nr akc. 1958), listy i depeze gratulacyjne z okazji przyznania tytułu doktora honoris causa, nagród i odznaczeń państwowych (nr akc. 1960), listy od przyjaciół, a niekiedy od osób zupełnie obcych, zwracających się do pisarki w najróżniejszych sprawach (nr akc. 1956), wreszcie bogata korespondencja rodzinna (nr akc. 1961) oraz wzajemna wymiana listów pisarki z Marianem Dąbrowskim z lat 1901-1923 (nr akc. 1962), a następnie ze Stanisławem Stempowskim (nr akc. 1964). Korespondencja ta jest uporządkowana; podzielona orientacyjnie na wspomniane wyżej grupy, a w obrębie poszczególnych grup - według nazwisk autorów, opatrzona jest akcesyjnymi sygnaturami umożliwiającymi udostępnianie jej czytelnikom.

Ostatni fragment spuścizny Dąbrowskiej obejmuje mniej stosunkowo cenny, lecz urozmaicony tematycznie materiał, zgrupowany w teczkach o ogólnej nazwie "Varia" (nr akc. 1966). W jego skład wchodzi grupa listów nie zakwalifikowanych chwilowo do żadnego z wymienionych poprzednio zespołów (listy czytelników, często studentów, z prośbą o wskazówki, informacje przy pisaniu prac dyplomowych), pocztówki, fotografie, wreszcie nieco papierów rodzinnych, kwitów, gospodarczych rachunków i notatek. Materiały biograficzne natomiast, a więc różnego rodzaju le-

gitymacje, zaświadczenia, nekrologi, umieszczono w teczce o nrze akc. 1969.

Spuścizna Marii Dąbrowskiej jest udostępniana czytelnikom, choć szczegółowy katalog znajduje się jeszcze w toku opracowania. Niektóre zespoły - dotyczy to głównie korespondencji - należy jednak zawsze konfrontować ze zbiorami Muzeum Literatury¹ - wówczas dopiero będzie można poznać dokładnie warsztat pisarski autorki "Nocy i dni" i miejsce, jakie zajmowała w kulturalnym i społecznym życiu swej epoki.

Mgr Maria Prosnak-Tyszkowa

¹ Zob. BP, z. 4/1976 (62).

ZEBRANIE POŚWIĘCONE DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ I DYDAKTYCZNEJ JADWIGI PIETRUSIEWICZOWEJ

W dniu 12 listopada 1975 r. odbyło się w Instytucie Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego zebranie poświęcone działalności naukowej i dydaktycznej mgr Jadwigi Pietrusiewiczowej, długoletniego wykładowcy literatury staropolskiej, która niedługo już odejdzie na emeryturę. Jej dorobek i zasługi dla społeczności uniwersyteckiej przedstawili: prof. prof. Z. Libera i S. Skorupka, dr Kabata oraz w imieniu studentów - E. Monkiewicz.

Nazwisko Jadwigi Pietrusiewiczowej zapisało się w dziejach badań nad staropolszczyzną studiami o Sebastianie Grabowieckim ("»Setnik rymów duchownych« S. Grabowieckiego w zestawieniu z »Rime spirituali« di Gabriele Fiamma", 1939). Janie Ostrorogu ("Jan Ostroróg", 1956), Janie Chryzostomie Pasku (J.Ch. Pasek, "Pamiętniki", opracowanie 1948), a także w działalności redakcyjnej w serii Biblioteka Pisarzy Polskich; w dydaktyce okresu trzydziestolecia - licznymi wydaniem podręczników szkolnych i przygotowanego w zespole uniwersyteckim podręcznika akademickiego "Literatura polska od średniowiecza do pozytywizmu", 1974. Prace te, dające obraz szerokich zainteresowań badawczych autorki, są owocem przemyśleń dotyczących tradycji kultury narodowej i żywych jej wartości.